

T. KORAGESAN BOJL

Kraj sveta

Prevod s engleskog
Sandra Nešović

Beograd
2012
DERETA

U znak sećanja na mog iščezlog oca...

IZRAZ ZAHVALNOSTI:

Autor bi želeo da se zahvali sledećim ljudima na njihovoj pomoći prilikom prikupljanja materijala za ovu knjigu: Alanu i Simoru Arkavi, Mičelu Burdžisu, Ričardu Čejmbersu, Čaku Fadelu, Kenu Fortgengu, Riku Majlsu, Džeku i Džeriju Mileru i posadi Bistre vode.

Nakon takvih saznanja, kakav oproštaj?

T.S. Eliot, „GERONTION“

LIKOVİ:

U sedamnaestom veku:

U Nisens Rustu:

Harmanus van Brant, farmer zakupac

Agata van Brant, njegova žena

Džeremijas van Brant, njihov sin

Katrinči van Brant, njihova kći

Vuter van Brant, njihov sin

Vuter van Brant

Harmanus van Brant

Stats van Brant

Giše van Brant

Agata van Brant

Gertrud van Brant

} *Deca Džeremijasa van Branta*
i Niltje Kec van Brant:

U plemenu Kičavanka:

Sačoes, poglavica (*sačem*) Kičavanki

Vahvahtajsi, njegova žena

Mineva, njihova kći

Mohonk (Mohevonek), njihov sin

Džeremi Mohonk (Skvaganik), sin Katrinči van Brant i Mohonka

U Van Vartviku:

Olof Stefanus van Vart, gazda Holandanin
 Gertrud van Vart, njegova žena
 Stefanus Olof Rombut van Vart, njihov sin
 Hester Lavlejs van Vart, njegova žena
 Rombut van Vart, njihov sin i naslednik
 Olof van Vart } *Njihovi sinovi*
 Peter van Vart }
 Saskija van Vart, njihova kći

Jost Kec, *schout*
 Giše Kec, njegova žena
 Niltje Kec } *Njihove kćeri*
 Ans Kec }
 Trijintje Kec }
 Stac van der Mullen, farmer zakupac
 Mintje van der Mullen, njegova žena
 Dou van der Mullen } *Njihova deca*
 Janetje van der Mullen }
 Klas van der Mullen }
 Barent van der Mullen
 Hakalija Krejn
 Kadvalader Krejn, njegov sin
 Jan Peters
 Domini van Šajk
 Jan Kičavanka
 Volf Nisen
 Albreht van den Post

U dvadesetom veku:*U koloniji Kičavanka:*

Truman van Brant
 Kristina Alving van Brant, njegova supruga

Volter Truman van Brant, njihov sin
Džesika Konklin Ving van Brant, Volterova supruga
Lola Solovej } *Volterovi pomajka i poočim*
Heš Solovej }

U rezervatu Šavangunk:

Džeremi Mohonk, otac
Mildred Tantakvidžon, njegova supruga
Džeremi Mohonk, njihov sin i poslednji Kičavanka
Horas Tantakvidžon, Mildredin brat

U Van Vartvilu:

Rombut van Vart, jedanaesti naslednik poseda Van Vartovih
Ketrin Depejster van Vart, njegova supruga
Depejster van Vart, njihov sin i naslednik
Džoana van Vart, Depejsterova supruga
Mardi van Vart, njihova kći

Peletija Krejn
Standard Krejn, Peletijin sin
Tom Krejn, Standardov sin
Pjet Aukema

Prvi deo

MUČENIKOV DOMAŠAJ

*Počeo je da sumnja
nisu li i on i svet oko njega
možda ukleti.*

– Vašington Irving
„Rip van Vinkl“

SUDAR S ISTORIJOM

Onog dana kada je izgubio desno stopalo, Volter van Brant je bio progonjen, koliko god nasumično, duhovima prošlosti. Sve je počelo izjutra, kada ga je probudio miris palačinki od krompira, miris koji ga je podsetio na njegovu majku, koja je umrla od tuge posle pobune u Peterskilu 1949. godine, a nastavilo se za vreme bedne pauze za ručak, koju je proveo podeljen između nostalgичnih sećanja na svoju baku po ocu i sendviča s paštetom od džigerice koja je imala ukus beživotnog mesa i hemikalija. Tog popodneva, uz cviljenje strugarske mašine, bio je zatečen kad se prenuo iz sna o svom dedi, mrgodnom čoveku s velikim trbuhom, koji beše toliko maljav da je lako mogao proći kao čudovište iz priča za plašenje dece, a potom, baš nešto pre pet sati, doživeo je pomalo nejasnu i lelujavu viziju iskeženog Holanđanina s kupastim šeširom i kratkim pantalonicama.

Prva utvara, onaj duh s palačinkama, bio je prizvan veštom kulinarskom rukom Lole Solovej, žene koja ga je usvojila. Iako je Volter tek bio na polovini četvrte godine svog života kada se njegova biološka majka predala silama političke netrpeljivosti i nesrećno usmerenog patriotizma, on je nju pamtio uglavnom po njenim očima, koje behu poput otelotvorenih duša, i njenim palačinkama od krompira, koje su bile meke, slasne, onako premazane slatkom pavlakom i domaćom marmeladom od jabuka. Ležeći u postelji, u nekom predvorju između sna i jave, iščekujući da ga alarm podseti na vreme za polazak na onaj prokleti posao u proizvodnji Depejster, uhvatio je miris tih večnih palačinki, i na tren je njegova majka bila ponovo kraj njega.

Duh njegove babe, Elze van Brant, takođe je bio praćen mirisom hrane. Odmotao je paštetu na beli hleb, Lola mu je to spakovala u praskozorje, i odjednom je ponovo bio desetogodišnjak koji leto provodi

na reci sa svojim bakom i dekom, u danu crnom kao decembar – jer oluja vreba s vrha planine Danderberg. Njegova baka se odmakla od grnčarskog kola kako bi mu spremila ručak i nastavila mu priču o Sačoesovoj kćerki. Sačoes, kako je Volter doznao iz prethodnih epizoda, bio je poglavica Kičavanki, plemena koje su sa njihovog zemljišta proterali osnivači Peterskila-na-Hadsonu, još u vreme kolonijalnog perioda. U to vreme, pripadnici Kičavanki, koji su bili, opšte govoreći, letargičan, miroljubiv klan lenčuga i graditelja koliba od kore drveta, koji su se hranili školjkama, zakleli su se na odanost krvoločnim Mohavcima sa severa. Zaista, toliko behu krvoločni, toliko divlji, toliko ratoborni i nasilni ti Mohavci da je bio dovoljan samo jedan ratnik da dođe i pokupi danak, a neka se Manitu smiluje na pleme koje bi omanulo da ga bogovski ugosti i obaspe ga s *vampampikom* i *sivontima*. *Kanjengahaga*, tako su Mohavci sebe nazivali, ljudi sa zemlje kремена; Kičavanke i njihovi mohikanski rođaci dali su tom plemenu naziv *Mohavk*, ljudi koji jedu ljude, što se odnosilo na njihovu sklonost da ispeku i prožderu one koji ne bi uspeli da im udovolje.

Eto tako. Beli hleb je položen na tanjir, paradajz isečen na kriške, tuba paštete umotane u celofan donesena je iz frižidera. Dakle, imao je kći, rekla je Volterova baka, a njeno ime glasilo je Mineva, po boginji reke koja je valjala gromove. Pokazala je kroz prozor, preko ravne površine Hadsona, u pravcu mesta odakle su se munje iskrile poput nervnih završetaka s temena Danderberga. Baš tako.

Jednog usporenog avgustovskog popodneva izaslanik Mohavka došetao je u selo, potpuno nag, izuzev tanke trake oko pojasa, i sav išaran kao smrt ili sam đavo. Porez, zahtevao je glasom koji je zazvučao poput siktanja guje, a potom je pao u nesvest, krv mu je pokuljala iz usta i ušiju, dok su mu po licu izbijali prištevi. Mineva ga je negovala. Ako bi on izdahnuo, više ne bi jeli školjke, ništa od ludiranja u kanuima i čupkanja slatkastog belog mesa iz šupljina plavih rakova: više ne bi bilo ni Kičavanki. Mohavci bi se za to pobrinuli.

Čitavih mesec dana nepomično je ležao u Sačoesovoj kolibi, glave položene na Minevino krilo dok mu je ona ublažavala groznicu uz pomoć dabrove masti i hranila ga lekovitim travama i divljim lukom. Postepeno je počela da mu se vraća snaga, sve dok jednog dana opet nije bio u stanju da stoji bez oslonca i ponovi svoj zahtev za danak. Ali ovog puta on nije tražio krzna vidri, niti *vampampike*: njegova želja beše Mineva. Sačoes se nećkao, ali Mohavk se hvalisao i pretio i tri puta se ubo u grudi kako bi dokazao svoju iskrenost. Obećavao je da će je odvesti u severnu zemlju i od nje načiniti kraljicu. Naravno, ukoliko bi to Sačoesu bilo draže, ratnik je mogao kući da ode praznih ruku i posle da se vrati u nekoj noći bez zvezda, praćen čitavom grupom napadača, i da iskasapi Kičavanke kao pse. Sačoes, koga će samo nešto kasnije izraditi jedan holandski trgovac koji je osnovao Peterskil na svetoj steni, gde su poglavičini preci videli Manituovu veliku ženu kako silazi na zemlju, rekao je „Naravno, uzmi je.“

Dve nedelje posle toga, skupina Kičavanki je pročešljavala obližnju dolinu u potrazi za žirovima, kestenjem i crvenim bobicama, kada su ugledali dim koji se izvijao iznad nekog ognjišta. Pritajeno, hrabro i radoznavo, mada ne i bez malčice odvažnosti – sam Manitu zna, to je mogao biti sam đavo glavom i bradom, koji im je krčkao neku pošast – približili su se čistini odakle je dim leluja prema nebu nalik vračevom snu. Ono što su tamo ugledali, rekla je Volterova baka, istovremeno razmazujući majonez, bila je izdaja. Videli su Mohavka i Minevu, to jest – ono što je od nje ostalo. Od struka nadole nije bilo ničega, objasnila je baka, postavljajući sendvič pred njega – sastav i boja paštete udruživali su se s praiskonskim mirisom mesa – izuzev kostiju.

Dok su likovi majke i babe bili namamljeni golicanjem čula njuha, pojavu duha njegovog dede bilo je teže objasniti. Možda je u pitanju bila igra asocijacija: kada se jednom ustanovi osnovni obrazac, jedna stvar vodi do druge i mozak niže uspomene kao perlice na koncu. Bilo kako bilo, u vrelini popodneva matori Harmanus van Brant ma-

terijalizovao se tačno s desne strane struga, onako krupnih kostiju, ogromnog stomaka i velike glave, čekinjast kao vepar, praćen prodornim znojem, s aluminijumskim brijačima zamršenim u malje ispod njegovog pazuha i s glinenom lulom uglavljenom između zuba. On je celog svog života bio ribolovac, izvlačeći mreže snagom svojih ramena i protivtežom svog trbuha, a umro je baš tamo gde je i rođen: na reci. Volter je u to vreme imao dvanaest ili trinaest godina. Njegov deda, dotle već prestar da bi teglio velike, dupke pune mreže otežale od prugalja ili jesetri, ostao je u tom poslu tako što je lovio sardele i čuvao ih u bazenčićima, prodajući ih kao mamce. Jednog popodneva – a za Voltera je to sećanje bilo poput vrele opomene – starčevo lice se oklembesilo i moždani udar presavio ga je kao džepni nožić i oborio ga u bazen s mamcima, gde se masa sardela sklopila nad njim. Do časa kada je Volter uspeo da dozove pomoć, starac se već bio udavio.

Holandanin beše nešto sasvim drugačije. Nešto što je Volter video u nekoj galeriji u Amsterdamu kada su ga Soloveji odveli u Evropu. Ili možda na kutiji od cigareta. Na nekoliko trenutaka se zamislio, a potom je sve to pripisao genetskom pamćenju i lošem varenju, u jednako meri. Kada se oglasila zviždaljka u pet sati, dva puta je odmahnuo glavom, kao da će je na taj način razbistriti, a zatim se biciklom odvezao do Trobing Elboua, u želji da iskapri bar jednu bednu kriglu piva, u čast svog dvadeset drugog rođendana.

Ali čak i u carstvu sadašnjice, zajedno s njenim neonskim sjajem, velikim zvučnicima i crnim svetlima, pretrpeo je napad istorije. Banuvši kroz vrata u svojim novim dingo čizmama s imitacijom mamuza, mogao bi da se zakune da je ugledao svog oca kako stoji za barom s nekom devojkom, čija je haljina bila toliko kratka da je otkrivala donje obline njenih guzova. Prevario se. Doduše, samo u vezi svog oca; što se onog drugog tiče, devojčine obline behu neosporne. Nosila je tanušnu mini-suknju, jednu od onih ručno bojениh u rezervatima Šavangunk Indijanaca južno od Džejmstauna, u skladu sa svojim ga-

ćicama. Ispostavilo se da je čovek pored nje bio Hektor Mantekila, onako neobuzdane zamršene kose i sa šiljcima od dvadeset centimetara na kaišu. „Hej, Van“, pozdravio ga je, okrenuvši se, „šta se dešava?“ Sada se i devojka okrenula, kosa joj je uletela u oči, našminkana usta bila su joj napućena, ništa tu nije delovalo pogrešno – ali ni ispravno. Volter svog oca nije video celih jedanaest godina.

Volter je slegnuo ramenima. Osećao je sažaljenje prema samom sebi, kao da je siročić koga su mučili i razapeli, kao da je sit govana ljudskog postojanja i progonjen mučninom od same pomisli na propadanje: osećao se staro. Bila je to 1968. godina. Sartr je postao vest s naslovnih strana, *Subotnji pregled* pitao se „Možemo li da preživimo nihilizam?“, a *Lajf* je fotografisao Džeka Gelbera kako pluta na santi leda. Volter je znao sve o tome. I on lično bio je otuđeni heroj, bio je Merso, i Rokventin, čovek od čelika i suza koji se suočava sa svetom u beznađu i jednako prožet gađenjem kao što je Džarlsberg izbušen rupama. Nije bilo šanse, na primer, da ode kući na specijalitet od piletine, na špargle u vinagret sosu i treperavi mus od čokolade koje mu je spremila njegova usvojiteljka. Nije dolazilo u obzir da ode i zahvalno pocepa omot od poklona svoje devojke Džesike – nova kaciga, u boji bronzne sjajne kao sunce i ukrašena laticama krasuljaka kojima je ispisano njegovo ime – i da je potom nežno razodene ispod grma azaleja, dok im u pozadini čuči noć poput spavačevog daha koji mu nešto šapće na uho. Nema šanse. Barem ne još izvesno vreme.

„Šta piješ, ortak?“, pitao je Hektor, oslanjajući se na bar u potrazi za osloncem. Njegova majica, koja je očigledno bila sašivena od sintetičke tkanine sačinjene od poliestera i stiropene, prikazivala je par zakrvavljenih očnih jabučica i isplažen ružičasti jezik koji je zaranjao u dubine njegovog pojasa.

Volter nije odmah odgovorio, a kada se konačno oglasio, zvučao je neodređeno. „Danas mi je rođendan“, kazao je. Iako je gledao u devojku, ponovo mu se priviđala njegova baba, dok se meso njenih jakih

ruku talasalo iznad gomile kora od oljuštene repe, a izraz njenog lica bio je isti kao onaj kada ga je obavestila da joj je telefon isključen zato što njena susedka – prava veštica – ima običaj da šalje veštičje buve kroz telefonsku žicu. Sujeverna u smislu koji ju je vezivao za prošlost jednako čvrsto kao što su spomenici ukorenjeni na brdskom groblju, poslednjih dvadeset godina svog života provela je praveći keramičke pepeljare u obliku neupotrebljivih riba koje je njen suprug izbacivao iz mreža i ostavljao ih na obali reke da tamo istrule. One su ničije, često je govorila, zureći u Volterovog čupavog dedu. Božja stvorenja. Priviđaju mi se u snu. Ribe, ribe, ribe.

„Da, da!“, uzviknuo je Hektor. „Tvoj rođendan, čoveče!“ A potom je zaurao na Benija Setembra, konobara, da ih usluži. Hektor je pripadao klanu Mučas Vakas, P.R., kao sin robova i Indijanaca koji su takođe porobljeni. I još nečiji sin: njegove oči behu zelene kao Kip slobode. „Imam nešto za tebe, ortak – nešto posebno“, došapnuo mu je, hvatajući Voltera za ruku. „U muškom toaletu, znaš?“

Volter klimnu glavom. Iz pravca džuboksa dopirao je zvuk slomljenog stakla, a potom se začulo udaranje kamenja o šasije autobusa. Hektor ga je ščepao za ruku i povukao ga u pravcu kupatila, a onda se ukočio u mestu. „Ah, umalo da zaboravim“, rekao je, pokazujući na devojkju. „Ovo je Mardi.“

Šest sati kasnije, Volter je zatekao samog sebe kako razmišlja o sportovima na vodi. Ali samo onako površno i zato što su ga okolnosti na to navele. Nalazio se na suprotnoj strani reke od Peterskila, na dva i po kilometra udaljenosti od kuće u smeru plivanja ribe, na deset ili petnaest minuta vožnje kolima, i do guše zaglibljen u masnjikavu stigijsku struju Hadsona u noćnom izdanju. Plivajući. Ili se barem spremajući da zapliva. U jednom trenutku je osetio kako se probija kroz mulj s rečnog dna, odlučno se postavio nasuprot struji, organski miris reke ispunio mu je nosnice, miris koji je uspeo da sjedini esen-

cije vodenih isparenja, kore od pomorandži, dizel-goriva i, naravno, govana. Ispred sebe, u mraku, mogao je da čuje Mardin smeh, uz mek i nežan šum njenih naizmeničnih pokreta pri plivanju. „Hajde“, prošaputala je. „Lepo je, stvarno.“ A onda se zakikotala, i taj zvuk je bio toliko prirodan, kao da je poticao od nekog od onih čeznutljivih insekata s drveća koje se na obali uzdizalo u vidu crnog neprobojnog zida.

„Sranje!“ Hektor je tiho opsovao negde iza njih, a zatim je usledio strahovit pljesak – zvuk zabave morskog praseta, napada na dubinu, burića piva skotrljanih s doka – i na kraju njegovo prodorno cerekanje.

„Psssst!“ stišavao ga je Volter. Ovo mu se nije dopadalo, uopšte mu se ništa od toga nije svidelo, ali bio je pijan – još gore, bio je oboren s nogu od svih onih pilula kojima ga je Hektor kljukao čitave večeri – i prešao je granicu kad bilo šta može da ga zabrine. Osećao je strujanje vode kao da su to ruke vodenih nimfi, sve vreme dok je izranjao i zaranjao ispod površine u prigušenim zamasma.

Napustili su Elbou oko deset sati, da bi potom džedžili na sedištima Hektorovog pontijaka iz '55. godine s uljubljenim branicima i zajedno pušili travu, dodajući je jedno drugom. Volter se nije javio svojim kod kuće – uopšte uzev, on nije ništa drugo ni radio osim što je pivske flaše prinosio ustima, jednu za drugom – pa je o Džesiki, Hešu i Loli i svojoj teti Katrini razmišljao s nekom vrstom izopačenog zadovoljstva. Sada im on nedostaje, to beše sasvim izvesno. Specijalitet od piletine već se isušio u pećnici, špargle su omekšale, mus je šljonsuo. Zamislio ih je onako ćutke okupljene oko izletničkog stola od crvenog drveta, dok kokteli postaju sve razblaženiji zbog otopljenog leda, a čačkalice su već skamenjene u sloju preostale masnoće na poslužavniku sa švedskim ćufticama – koji je još odavno ispražnjen. Jeste ih zamišljao – svoju porodicu, svoju devojkicu – kako čekaju njega, Voltera Trumana van Branta, tvorca sopstvene sudbine, bezdušnog, tvrdokornog, oslobođenog ustaljenih pravila i udruženog tereta lju-